

VLIV UZAVŘENÍ REGISTROVANÉHO PARTNERSTVÍ NA MAJETKOPRÁVNÍ VZTAHY

THE IMPACT OF CONCLUDING A REGISTERED PARTNERSHIP ON PROPERTY RELATION

Andrea Byszowiecová¹

<https://doi.org/10.24040/pros.07.05.2021.ssp.32-46>

Abstrakt

Článek je zaměřen na institut registrovaného partnerství a jeho dopady na majetkové právní vztahy mezi osobami, které partnerství uzavřely. Řešeny budou jak otázky společného majetku nabytého v době trvání partnerství, tak i otázka dědictví, a to i ve vztahu k dětem (dítě jednoho z partnerů, dítě adoptované).

Klíčová slova

Dědictví, dědění dle zákonné posloupnosti, registrované partnerství, rodinná domácnost, společná domácnost, společné jmění.

Abstract

The article focuses on the institute of registered partnership and its effects on property relations between the persons who have entered into the partnership. The article not only deals with the issues of common property acquired during the partnership, but also, for example, with the issue of inheritance, including in relation to children (child of one of the partners, adopted child).

Keywords

Heritage, descent upon intestacy, Registered partnership, family household, common household of cohabitants, community property.

Úvod²

Registrované partnerství (dále také jako: „RP“) je v České republice upraveno v zákoně č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství (dále také jako: „zákon o RP“). Zákon

¹ Autorka tohoto příspěvku, Mgr. Bc. Andrea Byszowiecová, je doktorandkou na Fakultě právnické Západočeské univerzity v Plzni, kde získala v roce 2018 magisterský titul v oboru Právo a právní věda.

² Tento článek byl zpracován v rámci projektu SGS-2019-012: Vybrané instituty nové úpravy soukromého a trestního práva v aplikační praxi III, který je realizován na FPR ZČU v Plzni.

přitom definuje RP jako „*trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem stanoveným tímto zákonem*“.³

Článek se zabývá dopady uzavření registrovaného partnerství na majetkoprávní vztahy osob, které jej uzavřely, konkrétně se zaměří na možnosti vzniku společného jmění, na pojem společná a rodinná domácnost a na to, zda je možné aplikovat právní úpravu těchto institutů nejen na manželství, ale i na RP. Poslední problematikou, která bude v článku rozebrána, je postavení registrovaného partnera v případě dědění dle zákonné posloupnosti a to, jak zákon upravuje v souvislosti s dědictvím postavení dětí, které žijí v jedné domácnosti společně s registrovanými partnery, popř. dětí jednoho z registrovaných partnerů. Již na tomto místě je nezbytné uvést, že pro zodpovězení a zpracování shora uvedených otázek budeme pracovat nejen se zákonem o RP, ale také se zákonem č. 89/2012 Sb., občanským zákoníkem (dále také jen jako: „OZ“), který stojí ve vztahu k zákonu o RP jako *lex generalis*.⁴

1 Společné jmění a registrované partnerství

Úpravu společného jmění nalezneme v občanském zákoníku v ustanovení § 708 a násl. OZ, kdy toto ustanovení upravuje přímo společné jmění manželů. Pokud se manželé nerozhodnou pro jiný režim společného jmění, popřípadě pro jmění oddělené,⁵ vzniká uzavřením sňatku společné jmění manželů, které se řídí tzv. zákonným režimem⁶. V takovém případě řadíme do společného jmění vše, co manželé nabyli po uzavření manželství a co má majetkovou hodnotu (až na zákonné výjimky)⁷ s tím, že po dobu trvání společného jmění⁸ není určen podíl jednoho manžela na tomto jmění, neboť oba manželé mají právo nakládat s tímto jměním dle jejich dohody, avšak přitom jsou oprávněni jednat tak, jakoby jmění bylo výhradním vlastnictvím každého z nich.

³ § 1 odst. 1 zákona č. 115/2006 Sb., zákon o registrovaném partnerství.

⁴ Tyto právní předpisy jsou tedy ve vztahu subsidiarity.

⁵ Rovněž je možné, aby byl režim společného jmění založen rozhodnutím soudu (§ 708 odst. 2 OZ).

⁶ § 709 a násl. OZ.

⁷ Výjimku tvoří to, „co slouží k osobní potřebě jednoho z manželů, nabyt darem, děděním nebo odkazem jen jeden z manželů, ledaže dárce při darování nebo zůstavitel v poručení pro případ smrti projevil jiný úmysl“, dále pak to, co „nabyt jeden z manželů jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech“, a to, co „nabyt jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví“, a závěrem to, co „nabyt jeden z manželů náhradou za poškození, zničení nebo ztrátu svého výhradního majetku.“ (§ 709 odst. 1 OZ.)

⁸ Společné jmění manželů trvá zpravidla po celou dobu manželství.

Otázkou, ktorou je potreba riešiť, je, zda spoločné jmění vzniká i v prípade uzavrenia RP dle zákona o RP. K tomuto § 3020 OZ stanoví, že: „*Ustanovení částí první, třetí a čtvrté o manželství a o právech a povinnostech manželů platí obdobně pro registrované partnerství a práva a povinnosti partnerů.*“ Úprava spoločného jmění se však nachází v druhej časti OZ, z čehož je dle našeho názoru bez ďalšieho možné uzavrieť, že RP nevede ve svém dôsledku ke vzniku spoločného jmění. Tuto skutočnosť lze nad rámec zákonného znenia zdôvodniť zrejme i tým, že v prípade manželství se jedná o institut, ktorý je v dikcii občanského zákoníku spojen se statusovou zmenou, k níž dochází v souvislosti s uzavrením manželství. Oproti manželství však RP není institut, jenž by měnil statusové postavení osob, které jej uzavřely. V prípade RP tak nezbyvá, než v souladu s výkladem ustanovení § 708 odst. 1 OZ uvedeným v komentářové literatuře⁹ shrnout, že je možné nabývat majetek do výhradního vlastnictví jednoho z partnerů, popřípadě do podílového spoluvlastnictví, tedy postupovat v prípade nabývání vlastnictví po uzavrení RP stejně, jako tomu je před jeho uzavrením. „Právo každého z podílových spoluvlastníků užívat spoločnou věc je omezeno stejným právem ostatních spoluvlastníků užívat spoločnou věc podle velikosti podílu“¹⁰ RP tak ve vztahu k úpravě majetkoprávních vztahů ve smyslu nabývání majetku po jeho uzavrení s sebou nepřináší pro osoby, které se rozhodly jej uzavrieť, žádné výhody oproti situaci před jeho uzavrením. Zákon o RP nezakládá ani fikci v tom směru, že by majetek nabytý za trvání registrovaného partnerství byl ve spoluvlastnictví obou partnerů. Pokud chtějí registrovaní partneři nabyt určitý majetek do spoluvlastnictví, musí k tomu projevit vůli, nepostačuje tedy, pokud jedná jen jeden z partnerů jakožto nabyvatel.

Právní ochrana majetkových práv osob, které vstoupily do RP, jež by regulovala nabývání jmění po uzavrení RP, je tak dle našeho názoru nedostatečná, resp. zcela absentuje. Bylo by žádoucí umožnit partnerům nabývat po uzavrení partnerství majetek do spoločného jmění, a to i s ohledem na skutečnost, že tyto osoby mohou, ne však bezpodmínečně musí, hospodařit společně. (Ostatně ani manželé nemusí nutně hospodařit společně a mohou režim spoločné jmění manželů vyloučit či zúžit.) Lze namítat, že registrovaní partneři si mohou v rámci soukromoprávních vztahů zajistit do jisté míry vlastní regulaci, např. prostřednictvím

⁹ PETROV, Jan. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-653-1, str. 734.

¹⁰ Stanovisko pléna ÚS ze dne 16. 10. 2018 Pl. ÚS-st. 48/18. (Podílové spoluvlastnictví a užívání společné věci bez právního důvodu.) Zdroj: Pl. ÚS-st. 48/18 #1 Stanovisko pléna ÚS ze dne 16. 10. 2018 Podílové spoluvlastnictví a užívání společné věci bez právního důvodu. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-5-28]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/uscr/pl-us-st-48-18-1>.

uzavření darovací či kupní smlouvy, a tím uzpůsobit vlastnické právo druhého registrovaného partnera, avšak možnost dlouhodobě a jednotně regulovat možnost nabývání majetku do společného, nikoli spoluvlastnického, vlastnictví, česká právní úprava nepřipouští. Pro případné zrušení registrovaného partnerství je tak možné snad jen doporučit vedení společného účtu či uschování dokladů o koupi, opravě a výdajích, které byly provedeny v době trvání registrovaného partnerství, a pro případ, že je majetek nabýván do spoluvlastnictví, aby toto bylo z nabývacího titulu zřejmé.

Naproti tomu je možné do jisté míry kladně hodnotit skutečnost, že pro případ zrušení RP není třeba vypořádávat společně nabyté jmění, když toto de lege nevniklo. Rozdělení majetku tak v právním slova smyslu nenastává, neboť každému z partnerů náleží to, co nabyl do svého výhradního vlastnictví, potažmo dílem to, co nabyli partneři do spoluvlastnictví, a to v takovém rozsahu podílu, jehož je ten který partner vlastníkem. Na druhou stranu je třeba upozornit, že i vypořádání spoluvlastnictví s sebou nese problémy. V daném případě si dovolíme říci, že možná i mnohem větší než vypořádání společného jmění manželů, neboť je jasné, že při rozpadu partnerství nemusí mít registrovaní partneři „dobré“ vztahy, a nemusí tak chtít setrvat ve spoluvlastnických vztazích s bývalým registrovaným partnerem. Jeden z partnerů proto může bránit navrhovanému způsobu vyrovnání, druhý z nich tak bude muset např. přistoupit k podání žalobě na změnu spoluvlastnictví atd. Oproti tomu v případě manželství zákon v ustanovení § jasně pracuje s fikcí vypořádání majetku, která nastává pro případ, že mezi manželi nedojde v zákonem stanovené lhůtě k vypořádání společného majetku. Z tohoto důvodu tak lze uzavřít, že co do ochrany majetkoprávních vztahů poskytuje zákon mnohem vyšší míru ochrany a vyšší míru právní jistoty osobám, které uzavřely manželství, než osobám, jež uzavřely RP.

2 Registrované partnerství a termín domácnost

Již výše jsme naznačili, že registrovaní partneři mohou společně hospodařit a společně se podílet na chodu domácnosti. Je však otázkou, zda mohou registrovaní partneři vytvářet společnou domácnost ve smyslu občanského zákoníku. Přesná definice pojmu společná domácnost a řešení, zda ji mohou vytvářet i registrovaní partneři je přitom podstatná ve vztahu k dědickému právu, neboť osoba žijící se zůstavitelem ve společné domácnosti se

může za určitých okolností stát dědicem ze zákona (k tomu podrobněji viz kapitola č. 2). Přestože se jedná o pojem v celku zásadní, občanský zákoník jej nedefinuje, byť jej na mnoha místech užívá. § 115 zákona č. 40/1964 Sb. (dále jen jako: „starý OZ), vymezoval pojetí domácnosti následovně: „*Domácnost tvoří fyzické osoby, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby.*“ Pokud bychom tedy vycházeli z toho, že OZ kontinuálně přejímá pojetí domácnosti tak, jak ji definoval starý OZ¹¹, mohli bychom bez dalšího uzavřít, že registrovaní partneři, pokud žijí společně a společně hradí náklady za své potřeby, vytvářejí společnou domácnost. Takovýto závěr lze dále podpořit i tím, že o společné domácnosti hovoří i zákon o RP, a to v souvislosti s vyživovací povinností¹² mezi registrovanými partnery.¹³ RP v kontextu § 3020 OZ ve svém důsledku nemá vliv na vznik společné domácnosti, neboť tato může vzniknout již před uzavřením RP, neboť osoby žijící ve společné domácnosti mohou být i osoby, které se rozhodly vstoupit do RP, avšak dosud tak neučinily, přesto již žijí společně v domácnosti, a to s úmyslem činit tak trvale a podílet se na jejím společném chodu. Pojem společné domácnosti byl definován i judikaturou, která jej vymezila tak, že se tímto pojmem rozumí *spotřební společenství¹⁴ trvalé povahy představující skutečné a trvalé soužití fyzických osob, v němž její členové přispívají k úhradě a obstarávání společných potřeb a v němž společně a bez rozlišování hospodaří se svými příjmy. Spolužijící fyzická osoba musí žít ve společné domácnosti, jako by byla členem rodiny; vyžaduje se, aby pečovala o společnou domácnost, nebo poskytovala prostředky na úhradu potřeb společné domácnosti nebo aby byla odkázána výživou na zůstavitele.*¹⁵ Trvalý charakter pak znamená, že dané osoby spolu nežijí cíleně po předem vymezený časový úsek, naopak trvalý charakter společné domácnosti nemůže být přerušen například opuštěním společné domácnosti jednou z osob za účelem služební cesty.¹⁶ Je třeba zdůraznit, že judikatura (např. rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 678/2011) došla k závěru, že žádná fyzická osoba nemůže být v jednom okamžiku součástí dvou společných domácností (s různým okruhem osob), a to

¹¹ K tomu viz také Rozhodnutí Krajského soudu v Plzni ze dne 9. března 1967, sp. zn. 5 Co54/67, publikované pod č. R 12/2968.

¹² Hmotná a kulturní úroveň obou partnerů musí být v zásadě stejná. § 10 odst. 2 zákona o RP.

¹³ § 10 odst. 1, 2 zákona o RP.

¹⁴ Spotřební společenství lze vyložit jako společné hospodaření bez rozlišování příjmů, přičemž je možné, aby si osoby nadále ponechávaly část svých finančních prostředků pro své potřeby. (KOPEČKOVÁ, Andrea. *K pojmu společné domácnosti* [online]. In: epravo.cz, 2016 [cit. 2021-05-26]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-pojmu-spolecne-domacnosti-100793.html>).

¹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 436/2001, ze dne 16. 1. 2002.

¹⁶ KOPEČKOVÁ, Andrea. *K pojmu společné domácnosti* [online]. In: epravo.cz, 2016 [cit. 2021-05-26]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-pojmu-spolecne-domacnosti-100793.html>.

z dôvodu, že není možné, aby v případě vícero takových domácností bylo soužití ve všech případech faktické a trvalé.

Jak již bylo uvedeno výše, právní úprava obsažená v druhé části občanského zákoníku se neuzije pro registrované partnerství, ale pouze pro manželství. Ust. § 698 odst. 1 OZ stanoví následující. „*Obvyklé vybavení rodinné domácnosti tvoří soubor movitých věcí, které slouží běžně nezbytným životním potřebám rodiny a jejích členů; přitom není rozhodné, zda jednotlivé věci náleží oběma manželům nebo jen jednomu z nich.*“ Oproti pojmu společná domácnost, jíž je registrované partnerství schopné vytvářet, se v tomto ustanovení hovoří o tzv. *rodinné domácnosti*. Ani tento pojem však OZ nikterak nedefinuje. Dle komentářové literatury¹⁷ je rodinnou domácností chápána domácnost rodiny, přičemž rodinu pro účely výkladu § 698 OZ vytváří vždy pouze alespoň manželé a případně děti či dalšími osoby.¹⁸ Pokud se však podíváme na účel zakotvení § 698 OZ, jímž je „*ochrana před jednáním manžela, jímž by mohl být zasažen základní majetek běžně užívaný za účelem uspokojení nezbytných potřeb rodiny a jejích členů*“¹⁹, dojdeme k závěru, že právě tak by bylo třeba sledovat tento účel i v případě RP s rozdílem ochrany rodiny. Přestože by se ze shora uvedeného mohlo zdát, že je vznik rodinné domácnosti v případě registrovaných partnerů vyloučen, musíme poukázat na znění ustanovení § 885 OZ (tj, znění z části druhé OZ) „*Pečuje-li o dítě jen jeden z rodičů, podílí se na péči o dítě a jeho výchově i manžel nebo partner rodiče dítěte, žije-li s dítětem v rodinné domácnosti. To platí i pro toho, kdo s rodičem dítěte žije, aniž s ním uzavřel manželství nebo **registrované partnerství, žije-li s dítětem v rodinné domácnosti.***“ Toto ustanovení tak přímo s institutem registrovaného partnerství v souvislosti s rodinnou domácností pracuje, přičemž se nejedná o jediný případ, neboť víme, že dle ustanovení § 1667 OZ za použití § 3020 pojmem pozůstalý manžel rozumíme též pozůstalý registrovaný partner, jež nabývá dle ust. § 1667 „*vlastnické právo k movitým věcem, které tvoří základní vybavení rodinné domácnosti, i když není dědicem.*“

S ohledem na shora uvedené tak docházíme k závěru, že se ustanovení části druhé OZ na registrované partnerství v některých případech, minimálně však ustanovení § 698 OZ, užije, a to i přes dikci § 3020 OZ. Vzpomeneme-li na kapitolu č. 1, v níž jsme se zabývali vznikem společného jmění, lze do jisté míry upravit učiněné závěry, když jsme nyní dovodili,

¹⁷ MELZER, Filip. *Občanský zákoník: velký komentář*. Praha: Leges, 2013-. Komentátor. ISBN 978-80-7502-004-8, str. 201.

¹⁸ Tamtéž, str. 202.

¹⁹ MELZER, Filip. *Občanský zákoník: velký komentář*. Praha: Leges, 2013-. Komentátor. ISBN 978-80-7502-004-8, str. 200.

že v dôsledku uzavrenia RP vzniká alespoň spoločný majetok, jímž je obvyklé vybavenie rodinnej domácnosti.

3 Dědění pozůstalosti

Právní úprava dědictví je zakotvena v části třetí občanského práva, kde je zařazeno mezi *absolutní majetková práva*, konkrétně jej upravují ustanovení § 1475 OZ až § 1720. Dědictví lze definovat v objektivním smyslu jako soubor právních norem upravujících přechod práv a povinností zůstavitele na další osoby.²⁰ Ustanovení § 1475 OZ jej pak představuje v subjektivním smyslu, a to jako „*právo na pozůstalost nebo na poměrný podíl z ní*“.²¹ Vzhledem k tomu, že dědictví se nabyvá až okamžikem smrti zůstavitele. Podmínkou pro to, aby daná osoba mohla být dědicem, tak je, aby tato přežila zůstavitele²². Pokud zůstavitele osoba předemře, popř. zemře spolu s ním, pak v souladu s ustanovením § 1479 OZ) nedědí. Dědic může nabývat dědictví z různých titulů. OZ rozeznává tři, a to dědickou smlouvu, závěť a zákon.²³ V souvislosti s dědickým právem je nutné vymezit rovněž dva základní pojmy, které je nezbytné od sebe odlišovat. Jedná se o právní termín pozůstalost a dědictví.

Dědictví je významově užší pojem nežli pozůstalost, jelikož dědictví je součástí pozůstalosti, avšak představuje pouze tu její část, která náleží konkrétnímu dědici (jednomu dědici může náležet i celá pozůstalost).

V případě, kdybychom v souvislosti s děděním srovnali (i s ohledem na již výše rozebranou právní úpravu společného jmění) registrované partnerství a manželství, je třeba poznamenat, že zde je značný rozdíl mezi tím, co vše spadá do pozůstalosti a jaké dědictví by ve stejném případě náleželo manželovi a jaké registrovanému partnerovi. V případě, kdy manželé mají majetkový režim společného jmění manželů a jeden z nich zemře, dojde nejprve k vypořádání společného jmění, a teprve poté bude zjištěna pozůstalost. Jen část, která zůstane po vypořádání společného jmění, bude předmětem dědění, z této části pak bude

²⁰ CHALUPA, Ivan, David REITERMAN a Martin MUZIKÁŘ. *Základy soukromého práva*. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-684-5, str. 2.

²¹ § 1475 odst. 3 OZ.

²² KINDL, Milan. *Občanský zákoník: praktický komentář*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9, str. 7.

²³ § 1476 OZ.

manžel v prípade dedenia ze zákona dedit, a v prvej, popř. druhej dedickej triede. V prípade registrovaných partnerů bude výše pozůstalosti stejná jako u osob žijících v neformalizovaném svazku (dále také jako: „*druh, družka*“), kdy není třeba před zjištěním pozůstalosti, jak je již uvedeno výše, vypořádávat jakýkoliv majetek.

Jak již vyplývá z výše uvedeného, OZ rozeznává několik dedických titulů, z nichž může být pozůstalost dedena. My se však v tomto článku budeme zabývat pouze nabýváním pozůstalosti dle zákonného režimu. OZ řadí dedické tituly sestupně dle jejich právní síly, přičemž dedení dle zákonné posloupnosti představuje poslední z dedických titulů, tedy je v právní úpravě zařazen až po dedické smlouvě a závěti.²⁴

Česká právní úprava rozeznává hned šest dedických tříd, nejsou-li osoby, které by mohly dedit dle první třídy, postupuje se do třídy druhej, popř. třetí, atd. My se však nebudeme zabývat všemi třídami, ale pouze těmi, v nichž se uzavřené registrované partnerství může projevit.

První dedická třída

Registrovaní partneři mají v otázkách dedického postavení stejné postavení jako manželé, a to na základě § 3020 OZ, který, jak již bylo výše uvedeno, vymezuje, v jakých částech se znění OZ analogicky použije pro registrované partnery. Na základě tohoto ustanovení tak lze říci, že jak manžel, tak registrovaný partner je oprávněn dedit již v první dedické třídě. § 1635 OZ vymezuje první třídu dediců tak, že do ní spadají manžel a zůstavitelovy děti. Na první pohled se jedná jasné vymezení okruhu dediců, avšak ve vztahu k registrovanému partnerství je třeba vymežit, na koho bude pohlíženo jako na dítě zůstavitele. Registrovaní partneři mají specifické postavení ve vztahu k dětem a jejich právům a povinnostem. V případě, kdy k osvojení dojde, dochází fakticky k tomu, že vztah nevzniká jen mezi osvojitelem a dítětem, ale i mezi dalšími příbuznými.²⁵ Ve vztahu k dedictví osvojenec²⁶ dedí po osvojiteli v první zákonné třídě dediců, avšak v dedické právo osvojitele vůči jiným osobám nevstupuje.²⁷

²⁴ Zákon přitom nevylučuje, aby mezi registrovanými partnery došlo k uzavření dedické smlouvy či k sepsání závěti jednoho z nich.

²⁵ Zákonná definice pak adopci definuje jako „...*přijetí cizí osoby za vlastní*.“ (Tamtéž, § 794.)

²⁶ Dedické právo dané osobě osvojenec vzniká dnem nabytí právní moci rozhodnutí o osvojení (§ 853 odst. 2 OZ).

²⁷ 853 odst. 2 OZ

Česká právní úprava stanoví možnost adopce oběma manželům, umožňuje rovněž jednomu z manželů osvojit dítě svého manžela, a to jak biologické, tak osvojené.²⁸ Tato skutečnost má silný dopad právě na dědické právo dítěte, kdy tomuto vzniká v souladu s ustanovením § 853 odst. 2 OZ právo dědit jak po adoptivním otci, tak matce. Dítě, které vyrůstá jako osvojenec u registrovaných partnerů, je v tomto případě právní úpravou do jisté míry znevýhodněno, když zákon neumožňuje, aby bylo osvojeno i registrovaným partnerem. Do června roku 2016 bylo navíc vyloučeno, aby dítě bylo osvojeno tím, kdo uzavřel RP, Možnost adopce osobou žijící v RP se však otevřela nálezem Ústavního soudu ze dne 28. 6. 2016, který zrušil příslušnou část ustanovení OZ, jež toto zakazovala.²⁹

V případě dědění dle první třídy tak lze shrnout, že registrovaní partneři mají stejné postavení jako osoby, které uzavřely manželství, tedy mohou dědit v první třídě, pokud měl zůstavitel potomky. Je-li dítě osvojenec, pak v případě, kdy osvojiteli jsou oba manželé, není pro nárok dítěte na dědictví relevantní, zda zemřel otec či matka, ovšem pokud bylo dítě osvojeno jen jedním z manželů nebo registrovaným partnerem, kdy zákon vylučuje adopci oběma registrovanými partnery, pak je důležité, zda zemřel osvojitel, či ten, kdo byl „jen“ partnerem, resp. manželem osvojitele. Pokud zemřel osvojitel, bude se dědění řídit dle první dědické třídy, tedy manžel, resp. partner bude dědit stejný podíl jako dítě či děti, resp. osvojenec či osvojenci, zůstavitele. Zemřel-li však partner (manžel) osvojitele, nebude se dědictví řídit dle první třídy (ovšem pouze za předpokladu, že zde nejsou potomci partnera osvojitele, pak bude postupováno dle první třídy, ovšem osvojenec nebude dědit ničeho, osvojitel pak má nárok na stejný podíl jako biologický potomek partnera), ale bude se postupovat dle druhé dědické třídy. Pokud totiž nedědí žádné z dětí, nemůže dědit manžel, popř. partner v první dědické třídě sám.

Druhá dědická třída

V případě druhé třídy stanoví zákon dědice zůstavitele tak, že dědí *manžel, zůstavitelovi rodiče a dále ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele*“.^{30,31} Dědění dle této třídy již tedy oproti třídě první

²⁸ § 832 odst. 1 OZ.

²⁹ Nález ÚS ze dne 14. 6. 2016 sp. zn. Pl. ÚS 7/15.

³⁰ § 1636 odst. 1 OZ.

nepodmiňuje dědictví manžela či registrovaného partnera dědictvím potomků. V tomto případě postačuje, aby existoval alespoň jeden dědic z následujících dvou skupin, který dědictví neodmítne či z něj není vyloučen, a to a) manžel, popř. registrovaný partner; b) zůstaviteli rodiče. Registrovaní partneři i manželé jsou i v tomto případě postaveni na roveň. Znění odstavce 2 ustanovení § 1636 zakládá registrovaným partnerům i manželům dědictví v takové podobě, že dědí minimálně jednu polovinu pozůstalosti.

V případě druhé skupiny se nabízí zaobírat se otázkou dědictví osoby žijící ve společné domácnosti se zůstavitelem, kdy právě skrze tento konstrukt je možné dostat do dědického práva děti či osvojence jednoho z registrovaných partnerů³², a v důsledku toho i zamezit vyloučení dítěte žijícího v registrovaném partnerství z možnosti dědictví (dítě přitom bylo např. osvojeno pozůstalým registrovaným partnerem, avšak vychovával jej rovněž zůstavitel). K tomu, aby dítě v takovémto případě vystupovalo v pozici dědice, není třeba, aby byly osoby stejného pohlaví registrovány, postačí skutečnost, že se jedná o osoby žijící ve společné domácnosti. Pro to, abychom mohli hovořit o osobě žijící ve společné domácnosti a o tom, že tato osoba bude dědicem, je třeba, jak jsme již uvedli výše, aby nebylo zůstavitelových potomků, kteří by dědili,³³ a aby byly splněny zákonem požadované podmínky definující takovou osobu. Vždy se bude jednat o fyzickou osobu, která se zůstavitelem má společnou domácnost, resp. s ním vedle společnou domácnost, a to po určitou dobu³⁴, pro potřeby dědictví musí tato osoba vést se zůstavitelem společnou domácnost³⁵ minimálně po dobu jednoho roku³⁶.

³¹ Partner ani manžel pak nespádají pod osoby žijící se zůstavitelem ve společné domácnosti, jelikož pro OZ zavedl pojem rodinná domácnost. Dědické právo pak nepracuje s termínem *rodinná domácnost*, a to z důvodu zařazení manžela a partnera zůstavitele do první a druhé dědické třídy, a to bez nutnosti společného, resp. rodinné domácnosti. (KOPEČKOVÁ, Andrea. *K pojmu společné domácnosti* [online]. In: epravo.cz, 2016 [cit. 2021-05-26]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-pojmu-spolecne-domacnosti-100793.html>).

³² Obdobně je tomu pak ve vztahu k dětem, které nejsou zůstavitelovými potomky, ale žili s ním ve společné domácnosti. Příkladem je partner či manžel matky/otce dítěte, popř. partner či manžel osvojitele dítěte, který k dítěti nemá ani biologický, ani právní vztah.

³³ Důvodem proč potomci zůstavitele nedědí, není pouze to, že zůstavitel potomky nemá, jeho potomci mohou být dědicky nezpůsobilí, popřípadě se mohli se svého dědického práva zříct za života zůstavitele nebo dědictví platně odmítli. Důvod, proč zůstaviteli potomci nedědí, však nemusí nutně plynout ze stran těchto potomků, jelikož zůstavitel může své potomky platně vydědit, a to v souladu s ustanovení § 1646 a nás. OZ.

³⁴ Vždy posuzováno tak, že daná osoba žije se zůstavitelem ve společné domácnosti bezprostředně před jeho smrtí.

³⁵ Definice společné domácnosti je pro posouzení v případě dědictví podstatným rysem (pojem společná domácnost – viz kapitola 2).

³⁶ § 1636 odst. 1 OZ.

Třetí dědická třída

Třetí třída³⁷ upravuje situaci, kdy již není registrovaného partnera (manžela), který by dědil (případně se dědictví zřekl atd.), tuto tedy uvádíme pro potřeby RP jako třídu doplňkovou, a to z toho důvodu, že stejně jako v předchozím případě je možné, aby tímto způsobem dědily děti, popř. osvojenci zemřelého registrovaného partnera, popřípadě partnera, žili-li tito potomci ve společné domácnosti s osobou zůstavitele. Předpoklady pro možnost takového potomka či osvojence jsou pak totožné jako v případě druhé dědické třídy.

Dědicové dle třetí třídy dědí rovným dílem. U této dědické skupiny platí, že za situace, kdy nedědí zůstaviteli sourozenci, nepřechází uvolněný přírůstek na osoby, které žili se zůstavitelem ve společné domácnosti ve smyslu ustanovení § 1637 OZ, nýbrž na děti sourozenců, tj. synovce a neteře zůstavitele (reprezentační právo).³⁸

4 Dědění z titulu zákona a děti registrovaných partnerů

Jak vyplývá ze shora uvedeného, zákon přiznává registrovaným partnerům v případě dědictví postavení stejné jako manželům, opomíjí však skutečnost, že i v těchto svazcích vyrůstají a jsou vychovávány děti, které jsou oproti dětem z manželských poměrů značně znevýhodněny. V RP mohou být vychovávány a) biologické děti jednoho z partnerů b) osvojenci jednoho z partnerů. Nikdy však nedojde k situaci, kdy by právní či biologický vztah k dítěti existoval i ze strany druhého registrovaného partnera. Uzavření RP pak nemá žádné právní důsledky v rovině dědického práva těchto dětí ve vztahu k zůstavitelům, kteří žili v registrovaném partnerství, a přitom nebyly dětmi zůstavitele, byť je zůstavitel může vychovávat jako „své potomky“.

³⁷ Zákon stanoví zákonné dědice třetí třídy v ustanovení § 1637 odst. 1 OZ následovně: „Nedědí-li manžel ani žádný z rodičů, dědí ve třetí třídě stejným dílem zůstaviteli sourozenci a ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele. (Stejně jako v případě první třídy se zde projevuje principi reprezentace, který je zakotven v odst. 2 ustanovení 1637 OZ.)

³⁸ HURDÍK, Jan. *Občanské právo hmotné: obecná část, absolutní majetková práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-377-3. str. 292.

Dětem tak zákon dle našeho názoru neposkytuje dostatečnou právní ochranu. Tuto skutečno lze demonstrovat na následujících nastíněných situacích. Registrovaný partner A má dvě děti biologické či osvojené a registrovaný partner B biologického potomka ani osvojence nemá, přičemž registrovaný partner B zemře. Děti, o něž oba partneři pečovali společně, dědí až ve druhé dědické třídě, kdy registrovaný partner A dědí právě polovinu pozůstalosti a děti dědí čtvrtinu z celé pozůstalosti, tj. náleží jim stejný díl ze zbylé poloviny (za předpokladu, že ve společné domácnosti nežije další osoba a zůstavitel nemá rodiče). V případě, že by děti žily se svými rodiči, kdy tito jsou manželi (případně je jeden rodičem a druhý osvojitelem), pak každé dítě i manžel zůstavitele dědí právě třetinu pozůstalosti. V případě, že tento případ vztáhneme na situaci, kdy děti vyrůstají v nesezdaném svazku³⁹ (homopartnerním či heterosexuálním), pak děti budou stejně jako v případě registrovaného partnerství dědit ve druhé třídě, avšak partnerovi zůstavitele nebude náležet polovina pozůstalosti, nýbrž jen stejný podíl jako dětem. Z vedeného vyplývá, že z těchto okolností je postavení dědického práva dětí žijících v RP ještě slabší než dětí, které jsou vychovávány v nesezdaném svazku druhem a družkou.

Pozměníme-li nastíněnou situaci tak, že partner B má potomka, pak potomci partnera A nedědí po partnerovi B ničeho, pozůstalost bude zpravidla vypořádána již v rámci první dědické třídy, a to tak, že dědí partner a zůstavitelův potomek stejným dílem, potomci partnera A se tak zpravidla dědici nestanou⁴⁰. Stejně tak bude řešena situace, kdy partneři nejsou sezdaní. V případě manželství, kdy by každý z manželů měl svého biologického potomka či osvojené dítě, pak rovněž bude dědictví řešeno tak, jako v případě RP, manžel dědí stejný podíl pozůstalosti jako dítě či děti zůstavitele. Je však třeba zdůraznit, že jak v případě druha a družky, tak i manželů zákon umožňuje osvojení biologického dítěte (popř. osvojence) partnera či manžela. Registrovaným partnerům stejně jako stejnopohlavním párům zákon přijetí osoby za vlastní v případě, kdy biologickým rodičem či osvojitelem je osoba stejného pohlaví, neumožňuje. Zákon tedy umožňuje, aby v druhé námi nastíněné situaci za předpokladu, že manžel B děti manžela A osvojil, dědily tyto děti spolu s manželem A a aby nabyly dědictví ve stejném rozsahu, avšak u dětí registrovaných partnerů takovouto možnost zcela vylučuje.

³⁹ Za předpokladu, že partner rodiče dítěte není osvojitelem tohoto dítěte.

⁴⁰ Nedojde-li z některého ze zákonných důvodů k dědění dle druhé třídy.

Závěr

Článek se zabýval celkem třemi okruhy otázek souvisejících s majetkoprávními důsledky uzavření registrovaného partnerství. Nejprve byl řešen možný vznik společného jmění mezi registrovanými partnery (tedy, zda je možné aplikovat část druhou OZ alespoň přiměřeně na registrované partnerství. Lze uzavřít, že společné jmění tak jak je vymezené v § 708 a násl. OZ uzavřením registrované partnerství nevzniká. RP tak ve vztahu k úpravě majetkoprávních vztahů ve smyslu nabývání majetku po jeho uzavření s sebou nepřináší žádné výhody oproti situaci před jeho uzavřením co do společného hospodaření s majetkem. Zákon o RP nezakládá ani fikci, že by majetek, který nabyli registrovaní partneři za dobu trvání RP byl ve spoluvlastnictví obou partnerů. Pokud tito chtějí majetek do spoluvlastnictví nabýt, musí k tomuto projevit svou vůli. Registrovaný partnerům lze tedy doporučit např. vedení společného účtu či uschování dokladů o koupi, opravě a jiných výdajů, které byly provedeny v době trvání registrovaného partnerství, pro případ, že je majetek nabýván do spoluvlastnictví je žádoucí, aby toto bylo z nabývacího titulu zřejmé, a to např. pro případné řešení vlastnického práva v případě zrušení RP.

Dospěli jsme rovněž k závěru, že registrovaní partneři jsou schopni vytvářet nejen společnou, ale též rodinnou domácnost, tedy že ustanovení části druhé OZ na RP v některých případech lze i přes dikci § 3020 OZ užít. Jelikož je možné, aby registrovaní partneři byli schopni vytvořit rodinnou domácnost (k tomu podrobněji viz kapitola 2), dovedli jsme zároveň, že v tomto důsledku vzniká alespoň částečně „společný majetek“, který je představován obvyklým vybavením rodinné domácnosti.

V průběhu zpracování otázky postavení registrovaných partnerů v zákonné dědické posloupnosti jsme uzavřeli, že registrovaným partnerům jsou ze strany zákona poskytována stejná práva, jako v případě dědění mezi manželi. Dle dědické posloupnosti dědí registrovaní partneři již v první dědické třídě, a to za předpokladu, že zůstavitel má potomky (popř. potomky svých potomků), bude-li děděno dle této skupiny dědiců, pak dědicové dědí rovným dílem. Není-li takovýchto potomků, pak registrovaný partner dědí dle druhé dědické třídy, přičemž má stejně jako manžel nárok na minimálně jednu polovinu pozůstalosti. Ve srovnání s páry žijícími v neformalizovaném svazku tak dosahují lepšího postavení, když jsou na základě § 3020 OZ zařazeni již do první dědické třídy. Jako problematické se však ukázalo postavení dětí, jež jsou v případném RP vychovávány, neboť ty nemají rovné postavení vůči

dětem z manželských poměrů, a to z důvodu vyloučení možného nabytí právního vztahu k druhému z registrovaných partnerů (osvojení). Ze zkoumaných případů je pak patrné, že za určité situace mají děti registrovaných partnerů co do dědického práva dokonce slabší postavení než děti osob žijících v neformalizovaném svazku.

S ohledem na shora uvedené lze tedy uzavřít, že současná právní úprava, která je v rámci českého právního řádu dle našeho názoru dozajista žádoucí, dosud není v některých otázkách, které jsme výše popsali, dostatečná, a to v místech, které by si právní regulaci zasloužily (vznik společného jmění, jasná dikce vzniku rodinné domácnosti, zintenzivnění garance práv dětí žijících ve společné domácnosti s registrovanými partnery).

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

HURDÍK, Jan. *Občanské právo hmotné: obecná část, absolutní majetková práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-377-3

CHALUPA, Ivan, David REITERMAN a Martin MUZIKÁŘ. *Základy soukromého práva*. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-684-5

KINDL, Milan. *Občanský zákoník: praktický komentář*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9

KOPEČKOVÁ, Andrea. *K pojmu společné domácnosti* [online]. In: epravo.cz, 2016 [cit. 2021-05-26]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-pojmu-spolecne-domacnosti-100793.html>

Nález ÚS ze dne 14. 6. 2016 sp. zn. Pl. ÚS 7/15

PETROV, Jan. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-653-1

Rozhodnutí Krajského soudu v Plzni ze dne 9. 3. 1967, sp. zn. 5 Co54/67, publikované pod č. R 12/2968

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 1. 2002 sp. zn. 21 Cdo 436/2001

Stanovisko pléna ÚS ze dne 16. 10. 2018, sp. zn. Pl.ÚS-st. 48/18

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství

Obsah článku podlieha licencií Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Andrea Byszowiecová).